

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת בחוקתי תשע"ט

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

בספר 'טעמא דקרא' מביא מרן הגר"ח קנייבסקי: הברכות בפרשה זו, אינם כמו הברכות בפרשת כי תבא 'ברוך אתה בעיר וגו' ברוך פרי בטנך וגו' יצו ה' את הברכה באסמיק ובכל משלח ידיך וגו', כאן כתיב רק 'ונתנה הארץ יכולה, ועץ השדה יתן פריו, ואכלתם לחמכם לשובע, וישבתם לבטח'. ולא כתיב שום ברכה שהארץ תתן עשר פעמים יותר מצרככם ותתעשרו וכו'. והוא, משום שכאן מיירי בתלמיד חכם, כמ"ש אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, ולת"ח אין זה ברכה שיש לו יותר מצרכיו כי זה מבטלו מת"ת, ולהם הברכה המעולה שיהא להם כל צרכם לא פחות ולא יותר, אבל בפ' תבא שמדבר לכלל ישראל להן נתן ברכה של עשירות. ובאמת כך היא דרך הצדיקים לאכול אך ורק לשובע נפשם "לחמכם לשובע".

פעם ניגש אל הגה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל אברך אחד, כשדמעתו על לחיו. בקול רועד סיפר לו שנכשל בשוגג באכילת שוקולד חלבי לפני עבור שש שעות שלימות מאכילת בשר. מבקש הוא איפוא הימנו שירה לו דרך תשובה ותיקון.

לשמע אזניו נרעש ר' זלמן כולו, ובספקו כפיו זו בזו הזדעק:

"אוי ווי איז מיר! עם הבשר והחלב עוד נוכל להסתדר... אך גיוואלד! מה עושה שוקולד אצל אברך בן תורה??? את זאת איני יכול להבין כלל! לא אוכל להבין זאת!"

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה". הנה, יודעים אנו שיש מצוות 'דיעת התורה' ויש 'יגיעת התורה'. במבט שטחי נראה שיגיעת התורה היא האמצעי, להגיע אל המטרה של 'ידיעת התורה'. אמנם באם נתבונן קצת ניווכח שההיפך הוא הנכון, הנה זה ברור שבשביל לידע את המעשה אשר יעשון, בזה חובת הלימוד היא לשם ידיעה, וידיעה לשם עשייה. אבל עיקר החיוב של 'לימוד התורה', היא כאמצעי והיכי תמצא להגיע ל"יגיעת התורה", והעיקר היא הדרך של היגיעה והעמל ולא התוצאה של ידיעת התורה.

ומשל למה הדבר דומה, לאחד שציווהו הרופאים שחייב לילך למען בריאותו כמחצית השעה בכל יום, חוק ולא יעבור. אותו אחד קיים את מצוות הרופאים נאמנה, ובכל יום צעד מביתו עד לעיר הסמוכה, מהלך של מחצית השעה. באחד הימים פגשו ידידו כשהוא יוצא מביתו ופונה ללכת לעבר העיר הסמוכה, ולשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב: הנני מתכוון לצעוד כעת לעבר העיר הסמוכה. פנה ידידו בשמחה ואמר, הנה אנוכי יוצא כעת ברכבי לעבר העיר הסמוכה, בא תעלה לרכב ואקחך תוך מספר דקות, ואחסוך לך את המאמץ של הליכה רגלית... ענה אותו אחד ואמר לו: אין לי חפץ בעיר הסמוכה אלא דווקא במאמץ להגיע אל העיר הסמוכה, על פי צווי הרופא, בכדי לחזק את גופי.

והנמשל פשוט, שבלימוד התורה העיקר זה "הדרך", דהיינו העמל והיגיעה לקנות את התורה זהו העיקר. אמנם ודאי שידיעת התורה גם כן מצוה, אך העיקר "שתהיו עמלים בתורה".

בדרך רמז אפשר להעמיס כוונה זו בפסוק: אם בחוקתי "תלכו", שהדרך וההליכה מסמלים את האמצעי להגיע אל המטרה כאמור, והתורה אומרת שהעיקר הוא ה"תלכו".

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

בגמרא (עבודה זרה ה, א) תנו רבנן אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים. ויש להבין למה כתב כאן לשון תחנונים?

ישנו סיפור מופלא שסיפר אותו רבי ירוחם אנשין. כפי ששמע מרבי לייב באקשט. ר' לייב באקשט היה לו קרוב משפחה שהיה חברותא עם הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק בעל האור שמח, וסיפר לו הקרוב שפעם אחת כשלמדו התקשו מאוד בדברי התוספות ולא הצליחו להבין את הפשט, אמר לו רבי מאיר שמחה זצ"ל שמכיוון שאין אנחנו מצליחים להבין אחרי כזה עמל, צריך להתפלל לה. אבל אני אומר לך מה להתפלל: נתפלל שה' יתן בליבנו אהבת תורה. ועמדנו והתפללנו ואח"כ שבנו ללימודנו ובעז"ה נתבררו היטב כל דברי התוספות, והבנו על בוריו, לאחר שסיימו ללמוד פנה אותו הקרוב אל רבי מאיר שמחה ואמר לו מה שהרב אמר שצריך להתפלל - אני מבין, שכן הגמרא אומרת שכל הרוצה להכחיס יבקש ממי שהחכמה שלו, אבל לכאורה היה עלינו לבקש והאר עינינו בתורתך להבין ולהשכיל, והרב לא אמר להתפלל על אלו אלא על אהבת תורה ומה שייכת תפילה זו לאהבת תורה?

וענה לו רבי מאיר שמחה, שיבאר לו במשל. אשה היה לה תינוק, והיתה צריכה לעזוב את הבית למספר שעות, והכניסה את התינוק אל שכנתה כדי שתשמור עליו, וכששבה לביתה מצאה את התינוק בוכה הרבה, נטלה את התינוק וטיפלה בו עד שהפסיק לבכות, והיא אמרה לשכנה מדוע בכה התינוק כ"כ הרבה? אמרה השכנה השתדלתי הרבה ולא הצלחתי להבין מדוע הילד בוכה.

אמר רבי מאיר שמחה מה ההבדל בין האמא לשכינה?

רק היות שהאמא מאוד אוהבת את בנה כאילו התינוק זה איבר מאבריה, וכשכואב הרגל מרגיש כל הגוף איפה הכאב, אבל השכינה עובדת רק לפי השכל, כגוף זה, לכן לא יכלה למצא מה כואב לה.

המש"ך רבי מאיר שמחה ואמר התורה וישראל הם אחד אלא שלפעמים מתרחקים ואז כבר לא בדיוק מבינים כל דבר שהרי הוא כגוף זה, ולכן צריך להתפלל על אהבת תורה ורק אז יכולים לעמוד על סודותיה ועומקיה, ולהבין היטיב מה קשה ואיך מתרצים זאת.

ויכתב להוסיף בזה ביאור נוסף, שמצינו מושג של "רחמי האב על הבן", ולא מצינו כל כך "רחמי הבן על האב", ולכאורה הרי היה אמור להיות ההיפך שהרי הבן קיבל מאביו כל ימי חייו אך טוב, שגדלו ופרנסו והאכילו, ואעפ"כ יש יותר רחמים מהאב על בנו, והסיבה לזה הוא שע"י גמילת חסד לחבירו מתמלא יותר הגומל ברגשי אהבה אל הנגמל. אחד שיעשה טובה לשני, יותר יחפש לעשות לו עוד טובה מאשר מקבל הטובה יחפש להשיב טובה לגומל. המתבונן בנקודה זו ימצא דוגמאות רבות לכך ואפשר להאריך בזה הרבה.

ובדרך אפשר, זהו כוונת אמרם "מצוה גוררת מצוה, שע"י המצוה מתקשר יותר להקב"ה וממילא מחפש לעשות עוד מצוה.

לכן אמר הקב"ה "אם בחוקתי תלכו" ואין אם אלא לשון בקשה, שע"י שיהיו עמלים בתורה יותר יתאחדו עם התורה ויזכו ליותר אהבת תורה שהרי ככל שיעמול בה יותר יתקשר אליה, ובכך יתקשר יותר להקב"ה.

(ציוני תורה)

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו (כו, ד)

יש לעמוד על כך, מפני מה כל הברכות הגשמיות המוזכרות תורה על קיום המצוות ועמל התורה הן רק בענייני חקלאות, כגון שדות וכרמים פוריים וכדו', מדוע התורה אינה מבטיחה עשירות בכסף, זהב ואבנים טובות, או ריבוי נכסים כקרקעות ובתים?

הענין הוא כך: כאשר ברשות האדם כסף וזהב ושאר חפצים יקרים, הוא מרגיש את עצמו מבוסס ובטוח, וכבר אין לו את הצורך לתלות את עיניו כלפי השמים ולבקש סייעתא דשמיא, שהרי הברכה כבר ברשותו. זהב אינו מחליד וכסף אינו מתקלקל, והרי בכסף אפשר לקנות הכל, ובטוח הוא בעושרו עד שהוא מרגיש שאפילו אם יהיה רעב בארץ, הוא יקח ממונו ויסע למדינה אחרת ויחיה שם כמו עשיר.

על כן נותן הקב"ה לאוהבו עשירות כזו שלו תנתק אותו ואת לבו מהקב"ה, אלא עשירות התלויה בגשם ושאר תופעות טבעיות שאינן

בשליטת האדם אלא ביד ה' בלבד, ועי"ז ככל שהאדם עשיר יותר ודואג על קיום נכסיו - אדרבה, לבו יותר קשור לשמים, וזקוק הוא לתפילה ולבקשת סייעתא דשמיא תמיד.

הרי בנוהג שבעולם, אם יתן עשיר לעני מתנה חשובה, ככל שהמתנה גדולה יותר בערכה, כך פוחתת תלות העני בו, עד שאם יתן לו כל כך הרבה שנמצא שהוא עצמו יהיה עשיר, כבר אינו צריך אליו כלל, נמצא שבעצם המתנה הרחיקה את הנותן מהמקבל.

אם גם הקב"ה היה נותן כך מתנות, שכבר לא נצטרף עוד לברכתו והשפעתו - לא היתה זו ברכה אלא הקלה הגדולה ביותר שיכולה להיות! שהרי הטוב האמיתי הוא רק הקיברה אליו ית', כמו שכתוב "ואני קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח). לכן המתנות הגדולות והאמיתיות של הקב"ה הן כאלו שתולדתם שיהיה האדם תלוי בו ית' ועיניו נשואות אליו תמיד.

נמצינו למדים שברכותיו הקב"ה כפולות הן; ראשית - בברכה עצמה טמון אושר מאין כמוהו. ועוד, שככל שהברכה רבה יותר - התלות בקב"ה והדביקות בו גדולים יותר.

ומה הן הברכות הגדולות והמתנות היקרות ביותר? - הבריאות, הבנים והחיים עצמם. דברים אלו אי אפשר לשומרם בכספת. החיים והבריאות, שלנו ושל בנינו, הם ביד ה' והוא אשר שומרם. וכן בענין הפרנסה, אפילו כשנראה לכאורה שהמשכורת מגיעה באופן תמידי וקבוע, צריך האדם לדעת שאין הדבר כן, אלא הכל עומד תחת רצונו ית' והשגחתו.

אם כך ירגיש האדם, שתמיד נצרך הוא לבקש על פרנסתו, ושחיי ובריאותו ובריאות משפחתו מופקדים ביד ה', ויהיו עיניו תליות למעלה - כן יתרבו לו ברכות עוד ועוד. (תפארת שמשון) ואלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד (כו, ה - ו)

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

ונתתי שלום בארץ. איתא במדרש שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ ונראה לבאר דאיתא בגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא להם פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך והשיב להם הקב"ה ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך ואלתם ושבעת וברכת פירוש אם תאכל כדי שביעה אז תברך והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה ומשמעות אעפ"י שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים אבל אם באמת אוכלין קימעת ומתברך במעיו הדרא קושי' לדוכתא מפני מה אתה נושא פנים וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעת ומתברך במעיו שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום דאז לא יהיה שלום מקושית מלאכי השרת ת"ל ונתתי שלום בארץ דאעפ"י כ"י יהיה לכם שלום.

בראתי לו תורה תבלין", גם אם המהפך לא היה ביום אחד, אז לאט לאט, כמו שאמרנו לעיל.

(להגיד)

אם בחוקתי תלכו (כו, ג) -

באר רש"י: "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר "ואת מצוותי תשמרו", הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחוקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה".

לבחורי ישיבה קל יותר להיות עמלים בתורה, אבל עמל התורה מחויב בכל גיל ובכל מצב. גם בשעת "קביעות עיתים לתורה" אפשר לעמול, ולעשות את התורה עיקר והמלאכה טפל. בחיוב עיתים לתורה חייב כל יהודי!

רבתי! האדם צריך לעשות 'שטייגן'. זו תכליתו של היהודי בעולם. 'שטייגן' פירושו עליה מתמדת, וכמאמר הכתוב: "אורח חיים למעלה למשכיל" (משלי טו, כד). תמיד להתקדם, לעבוד לפני ה', לקיי תורתו וגם ללמוד תורה - "שתהיו עמלים בתורה".

היצר הרע הקטן

שמעתי בשם רבי ירוחם ממיר זצ"ל שאמר כמה פעמים: "אינני מפחד מיצר הרע גדול, הפחד שלי הוא מיצר הרע קטן", היינו, מול יצר הרע גדול המסית לחטוא - יותר קל להתמודד, אך יש מה לפחד מיצר הרע האומר לאדם 'להסתפק במועט' ברוחניות... יצר הרע קטן. מאותו יצר הרע הוא פחד מאוד.

אבי זצ"ל היה הולך לשמוע את שיחותיו של המשגיח מפונביז' זצ"ל, והוא לקח אותי עימו, עוד בהיותי ילד קטן ממש. וחרוט בזכרוני לפני יותר מחמישים שנה כעלם צעיר, איך המשגיח קרא באזני התלמידים הזהיר והתריע שוב ושוב [בתרגום מאידיש לעברית]: "אם תחיו פשוט תשארו פשוטים". אם מסתפקים בחיי רוחניות פשוטים, נשארים אדם קטן כל החיים.

עוד שמעתי מהמשגיח זצ"ל שהיה אומר: הנה חז"ל אומרים: 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו'. לאן שרוצה, לשם מובילים אותו...!

צמאון לדברי תורה

באחת השנים נאלצתי לשהות באנגליה בימי הקיץ.

בקיץ, רבים מאוד נוסעים שם להרים. היה זה לקראת יום השנה הראשון להסתלקותו של הסטייפלער זצ"ל. ראש ישיבת מיר היה סבור כי ראוי לערוך הספד בישיבה, ובקש מרבי זאב איידלמאן זצ"ל ששהה אז באנגליה, שיבא להספיד.

כיוון שנשארו בעיר תלמידים בודדים בלבד, ההספד היה בצורת שיחה. רבי זאב ועוד כשבעה בחורים, כמה מהרמ"ם והגאון רבי שרגא משה קלמנוביץ זצ"ל, ישבו סביב השולחן, ורבי וועלוול דיבר דברי הספד וסיפורים.

כאשר הזכיר את "השאיפות של הסטייפלער", סיפר, כי הסטייפלער השתתף בחתונת אחיו רבי פייבל איידלמאן בחו"ל. כל שעת הסעודה ישב בצידו האולם עם גמרא ביד ולמד. לפתע הכריזו שהחתן עומד לומר דרשה בלימוד. הוא מיהר לכיוון המזרח כמעט בריצה, נעמד סמוך מאוד כדי לא להפסיד מילה (הוא לא שמע טוב ונאלץ לעמוד קרוב ממש). תשוקת הלימוד והצימאון הזה לדברי תורה שראיתי באותו לילה - נחרטו בזכרוני עשרות שנים.

עוד סיפר רבי וועלוול כי ביקר בבית הסטייפלער תקופה קצרה לאחר בואו לארץ הקודש. בנו, רבי חיים שליט"א, היה אז ילד קטן מאוד. הסטייפלער אמר אז לרבי וועלוול: "בא אראה לך איך אני מחנך את חיים שלי". מן הסטייפלער ניגש לארון והוציא בידו סוכריה. קרא לילד: "חיים תגידי!" הילד החל להרצות בעל פה את כל שמות המסכתות שבש"ס לפי סדר, וכאשר הגיע ל"עוקצין" קפץ ונטל את הסוכריה מידו... אתם מבינים? אם בגיל שש יודעים ורוצים לדעת את כל שמות המסכתות, אח"כ יודעים גם מה שכתוב בהם...

ההשתוקקות היא חלק מרכזי בעליית האדם. הרצון הוא אבן בוחן לשלימות אמיתית בתורה.

בוער לו התוספות

המבט, ראוי שיהיה - לשאיפות גבוהות, לחיי תורה. הגדולים הללו, שהיו צמאים לתורה, היה זה מכיון שחשו את המתקנות שבתורה. גם דף גמרא אחד, אפשר לחזור עליו שוב ושוב, להבינו היטב, ולהרגיש מתקנות. חוזרים על מסכת משניות אחת - שוב ושוב, מבינים אותה וקונים אותה, ומתמלאים שבע ואושר.

שמעתי עובדה, שאם אתם יודעים אותה - אין לי מה להוסיף, אך אם אינכם יודעים אותה - חובה לשמוע אותה.

בבדיקה היה מלמד חשוב מאוד, שרבי חיים זצ"ל שלח את ילדיו ללמוד דוקא אצלו.

איוב הצדיק היה פילוסוף גדול. הוא הביט בעולמנו לכל הצדדים, ונוכח לראות כי רוב האנשים מתים כפי שהם נולדים, דהיינו?

נולד אדם, כעסן, לדוגמה - מלידתו ועד מותו הוא פוסע באותו מסלול, נולד כעסן קטן צעיר ומת כעסן זקן ישיש. מי שיש לו עין חדה, יכול להכיר על תנועות מסוימות של ילד עוד בעודו בעריסה בתנועותיו עם הידים, עם הרגלים, משתולל - הנה זה הקטן כעסני... הילד הלזה, מתבגר והולך לגן. הגנת נותנת לו בובה. הוא אווז את הבובה ביד או את הכדור, ומי שרק ניגש אליו זוכה לבעיטה, הכל שלו! נו, מתבגר עוד קצת, הולך לבית ספר, ניגש שלוקח לו את העט, אוי ואבוי, מה לא ראיתם?! הוא צומח כבחור, אח"כ כאדם מבוגר, פוגשים אותו בבוקר: "בוקר טוב ר' יענקל" מה הוא מגיב?: "לך לעזאזל" בפנים זעופות.

למה?! מדוע הוא גוער בו בביטויים זולים כאלו?!

"הוא קם על צד שמאל..." עונים הרואים לעצמם, כלומר, לא יודעים מדוע, ככה. ככה זה... קם על צד שמאל. וכפי שנולד, באותו סגנון הוא חי ובצורה זו מסתלק מהעולם: כועס, כועס וכועס עד הרגע האחרון. הוא עוד כועס גם במיטת הסתלקותו - מתרגז לו על מלאך המוות...

קמצן, למשל. ככה (יד קמוצה) זו מידה קשה ורעה מאוד. אני מכיר אנשים שהכרתי אותם כילדים, עוד בילדותי. אחד מהם, כבר בתלמוד תורה, קנה סיגריות ומכר סיגריות. רכש חבילה של סיגריות ומכר ממנה אחדים. הרויח 'מיל' על כל סיגריה, כך קבץ כסף בכל כוחו, ועוד חיזק את קמצנותו עוד ועוד, קמצן בטבעו, אוהב ממון מלידה.

רבי אליהו לאפייאן סיפר לי כי בלומזה התגורר קמצן מופלג שבנו היה כמותו רחמנא ליצלו. כאשר האבא נפטר ומת, השכיבו אותו על הארץ, והבן ישב לידו.

לפתע התרומם הבן ממקומו, התכוף ומשמש זמן רב מתחת לגופו של האב הנפטר. שאלו אותו: "ריבוננו של עולם, מה אתה מחפש שם?" תשמעו, נורא ואיום, מה שהוא ענה:

"כאשר העברנו את אבא מהמטה לארץ, נפל כפתור מהמעיל שלי, אני מחפש את הכפתור". תמהו ושאלוהו: "וכי עכשיו הזמן לחוס על כפתור?!" השיב להם הבן בטבעיות: "ומה אתם חושבים כפתור לא שווה משהו - שווה פרוטה".

מחפש לו את הכפתור - קמצן! וכמו שנולד ככה או מת.

נולד בעל גאווה, הגאווה מלווה אותו - עד הסוף. קנאה, אוי יש אנשים שמקנאים, על מה ולמה? על כלום. מלידתם עד מותם. נחלים מהקנאה, מקבלים אולקוס, או כאב מרה: "למה לו יש?! ימח שמו וזכרו", מהרהר בקנאה ומקלל בטפשות לב... מה אכפת לך מה שיש לו, ומה כבר יצא לך ממה שאתה מקנה, מלבד "רקב עצמות קנאה?!"

הוא מבקר אצל הרופא כי אינו מרגיש טוב, שואל אותו הרופא: "אולי התרגזת לאחרונה?!"

כן התרגזתי...!

"אז תפסיק?" מציע הרופא.

לא. הוא לא יכול להרגע "למה לשכן שלי יש? למה!". אינו מסוגל - בוער בקרבו!

אם כן, אמר איוב, אם אדם לא יכול לשנות את טבעו, הרי הוא כבעל חיים, שור, למשל, האם שור יכול להשתנות - ביום בהיר באמצע החיים - להיות חמור? לא! האם החמור יכול להפוך לשור? לא. "בראתי שור פסותיו סדוקות" סימן טהרה "בראת חמור פרסותיו קלוטות" סימן טומאה, באות המידה - "בראת צדיקים בראת רשעים" - בראת אנשים טובים בטבעם, ומאיך רעים בטבעם, אינם יכולים להשתנות. דברי איוב ששאל את חבריו.

שואלת הגמרא: מה ענו לו חבריו של איוב?

הם אמרו לו "אף אתה תפר יראה" היינו, אם כדברך, בשביל מה צווה הקב"ה שתהיה לאדם יראת שמים אם אינה מועלת, ממשיכה הגמרא "אמרו הקב"ה בראתי יצר הרע אבל בראתי לו תורה תבלין" כי אם אדם ילמד תורה היא תשנה את הטבע. פלאי פלאים.

מדגיש ומסביר רבי שמחה זיסל (תלמידו של ר' ישראל סלנטער ז"ל), כי התשובה שלהם נכונה וקיימת רק עם תורה, כמובן, אבל ללא תורה, הצדק עם איוב, כי בלי תורה לא יכולים לשנות את הטבע, ואכן רוב אנשי העולם שאינם לומדים תורה, אינם יכולים לשנות את הטבע. אדם מאנשי העולם יכול ללמוד ביוגרפיה ותיאורגפיה, זואולוגיה ופסיכולוגיה וקלמוגיה וקצבוטשה - כל המקצועות שתרצו, וישאר על עומדו. כשם שנולד כך ימות.

וזו, דרך אגב, היתה הטעות של לוט. לוט הלך מהישיבה אל אברהם אבינו, מפני שאמר "אי אפשי" איני יכול. וטעה, כי אם היה ממשיך ללמוד בישיבה של הדוד אברהם אבינו היה מצליח כי "בראתי יצר הרע אבל

אותו מלמד, בשעת הלימוד לא הגביה את עיניו מהגמרא. למד ולימד בטוב טעם ובגישמאק מיוחד.

הגיע תקופה שהבולשביקים סגרו את תלמודי התורה, ונאלצו ללמוד במחבוא. יום אחד גילה שוטר את מקום המחבוא בו למדו הילדים עם אותו מלמד. נכנס למחסן, תפס ילד אחד, וניסה למשכו החוצה כדי לעצרו בגין לימוד תורה בציבור. למען ישמעו ויראו...

המלמד לא הבחין בתחילה, אבל כיוון שהיה בלגן – הגביה את עיניו, וראה שוטר מושך ילד. קם ממקומו בחימה שפוכה, מיהר לקראת השוטר, הכהו כמה מכות אגרופ וקרא לו: "חצוף, מנוול!"

היה להם ממש נס. השוטר כנראה חשב שזה שד ממש, כי ברוסיה להכות שוטר זה סכנת עונש מוות מייד, והנה הוא מקבל מכות הגונות... השוטר פשוט איבד את הביטחון העצמי, יצא וברח מהמקום, והילדים מיהרו להתפזר.

למחרת שאל אותו רבי חיים: "תאמר לי, איך לא היה לך פחד? נכון, היה לך נס, אבל איך עשית זאת, כך להכות שוטר מכות נאמנות?"

השיב לו המלמד הצדיק: "כנראה שהרב לא שמע מה שהיה. היינו באמצע התוספות, הסברתי את התוספות, ממש באמצע, ובדיק אז אותו שייגץ נכנס פנימה. וכי הרב שמע כזאת חוצפה, להפריע באמצע התוספות!?"

כל מילה נוספת – מיותרת!

"אם בחוקתי תלכו – שתהיו עמלים בתורה."

דפקו ולא שמע

רצוני לספר מה ששמעתי מרבי זאב איידלמאן זצ"ל, עובדה מופלאה שאביו היה עד לה ונוכח שם בשעת מעשה. לימים סיפרתי את הדבר באזני רבי גדליה נדל זצ"ל, שהתבטא: "הסיפור אמת, כי כך באמת היתה מהותו של האישי".

רבי משה סוקולובסקי זצ"ל (רבו של מרן הגרא"ל שטיינימן זצ"ל) נשא אשה מהעיר בריסק והגיע לדור בה בצעירותו. ישב ולמד בשקידה גדולה. היה נסגר בחדר ויושב ולומד ברציפות.

יום אחד, רעייתו היתה צריכה אותו בדחיפות. לא היתה לה ברירה ודפקה על דלת חדרו, אך לא פתח. כיוון שהבינה כי נרדם או משהו כזה, דפקה חזק יותר, אך גם אז לא היתה תגובה. דפקה חזק יותר, ומשלא נענתה – נכנסה לפחד: "מי יודע מה קורה, הוא נעול ואין תגובה".

הזעיקה לשם מיד את אביה – חמיו, שהגיע אותה, ואמר שאין לה מה לדאוג. החל לדפוק גם הוא על הדלת, אך אין קול ואין עונה, גם הוא כבר החל להיבהל.

מהחלון לא יכלו להיכנס, ולכן ניסו לדפוק עם פטיש מעץ ופטיש מברזל. כשגם זה לא הועיל – לא היתה עצה אחרת וקראו לפורץ.

רבי וועלוול איידלמאן הסביר לי: שלא תהיה לך טעות. הפורץ של אז לא היה כפורצים של היום שעושים איזה חכמה של סיבוב במנעול, ומקסימום שוברים משהו קטן בפנים ופותחים. לא ולא, הפורץ היה שובר את הדלת לחתיכות, ורק כאשר לא היתה ברירה מחמת סכנת נפשות, היו מזמינים פורץ.

כמובן, יחד עם הפורץ התכוננו לעזרה ראשונה, כיוון שההשערה היתה או שהוא מת, או שהוא במצב שאפשר עוד להצילו. הפורצים החלו במלאכתם, הכו וניסרו את העץ, ותוך זמן קצר נפער חור גדול בדלת העבה. כאשר היתה אפשרות להיכנס פנימה, מיד נכנסו אנשי ההצלה ואחריהם – חמיו, אשתו, ועוד, כשגם אביו של רבי וועלוול איידלמאן ביניהם.

והנה לתדהמת כולם, רבי משה זצ"ל יושב בשלווה ליד השולחן ולומד! כאשר התמלא החדר באנשים, הגביה את ראשו, הביט סביבו כלא מאמין ושאל: "איך נכנסתם הלא הדלת היתה נעולה!?"

לא יאמן כי יסופר, אבל זו עובדה. כך שמעתי מעד ראייה. אני פוחד לספר תמיד את הסיפור כי לא יאמינו, אבל זה מעשה שהיה, ולכך התכוון רבי גדליה נדל שאמר: המעשה אמת כי כך הוא היה. כאשר הוא נכנס ללמוד סוגיא – כמו יצא מהעולם.

מפני מה זכה בנימין

אם אדם שואף באמת – הוא זוכה לעשות שטייגען.

הסייעתא דשמיא שמקבלים בעקבות השאיפות בתורה ויראה – גדולה מאוד.

בלשון הגמרא (זבחים נג, ב): "והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנטלה", ולכן זכה להיות אושפיזיזן לשכינה. אתה כל כך רוצה, תקבל: "ובים כתיפו שכן". שפרכת שיריים ביסוד המזבח נעשית אך ורק בחלקו של בנימין.

אך יש לידע, כאמרו, שהשאיפות צריכות להיות לגדלות אמיתי. לא להסתפק במועט.

לרכוש שאיפות

וכיצד מקבלים שאיפות?

שאיפה היא תוצאה. כיוון שיודעים את החשיבות של הדבר – שואפים איליו כראוי. כשמעריכים – שואפים.

יש לדעת יסוד חשוב. הערכה קובעת את שכר המצוה. כפי הערך שמעריכים את המצוה – כך מקבלים שהר טוב עליה.

אם לא היינו מדברים כאן לאנשים מבוגרים, אלא לילדים צעירים, הייתי מדגים את הדבר בנוסח של חידה, וכך הייתי שואל את הילדים:

יש כלים וחפצים ישי להם מחירים שונים במקומות שונים. יש חפץ שכאן, בארץ ישראל, עולה מאה שקל ובחור"ל מחירו כפול ומכופל. אשאל אתכם: איך יכול להיות כזה דבר, שבמקום אחד שווה שקל, ובמקום אחר מלין דולר? תאמרו לי.

התשובה היא: מצוה.

השווי של כל מצוה תלוי ועומד בגודל ההערכה שנותן לו האדם המקיימה. כפי שהוא מייקר את הדבר – כך הוא שווה. אם תניח תפילין מתוך רצון אדיר, בשמחה גדולה ובשלהבת אש קודש: הנה, אני מקיים מצוות ה' דאורייתא! איזו זכות יש לי, המצווה נשאת עימי לנצח נצחים! – המצווה הזו שווה אצלך כל חללי דעלמא, ואם כן – כך היא באמת שווה! אותם בתים, אותן רצועות, אותן פרשיות, באותה כשרות ממש – אם אחר ינחם, אין להם את אותו שוויו. תלוי איך עושים את המצווה. אם היא שווה אצלך שקל – היא באמת שווה שקל בלבד... וזהו גם השכר שתקבל בגינה...

ראיה לדבר?

יש הרבה ראיות, אבל נאמר עתה ראייה אחת בלבד.

הפסוק אומר: "אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג, טז). ואמרו חז"ל (שבת סג, א) "למיימינין בה – אורך ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד. למשמאיליים בה – עושר וכבוד איכא, אורך ימים [לעולם הבא] ליכא." ופירש"י "מיימינין בה – עוסקין לשמה, משמאיליים בה – שלא לשמה".

מה הפשט, מדוע?

כי אם אתה מעריך אותה עד מאוד, ולכן אתה לומד אותה לשמה, באמת תקבל עולם הבא ונצח נצחים, כפי הערך וה'לשמה' שלך, אבל אם אתה לומד בשביל כבוד או כסף, היינו שאצלך ככה היא שווה, לא יותר, כך היא תהיה שווה לך לעניין השכר. זה התשלום שבאמת מגיע לך.

ה'טעם' והשכר

יש לדעת, כי ברוחניות, עוד יותר מגשמיות, המושגים הם הקובעים את ערך המצווה. כפי המושג של האדם במצוה – כך הוא טועם בה, ובאותה מידה – מרויח מחמתה שכר בעולם הזה ובעולם הבא. אותה מצוה יכולה להיות שווה פרוטה, ויכולה להיות שווה מיליארדים – אם רק יעריכנה במיליארדים!

החתם סופר זצ"ל היה אומר על דברי התנא באבות (א, ג) "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" – "פרס" בלשון הש"ס הכוונה 'חצי'. אומרים לך חז"ל: אל תעבוד עבור חצי. נשאלת השאלה מי עובד בשביל חצי שכר? התשובה, אם תעריך את המצווה בחצי משוויה, נמצא שאתה עובד בשביל חצי.

היהלום והמלפפונים

ידועים דברי שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם, על התורה הקדושה: "יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה" (משלי ג, טו). אם מעריכים בכך את התורה מקבלים תשוקה. חז"ל (סוטה ד, ב) ביארו את הפסוק ואמרו "יקרה היא מפנינים – מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים" היינו שתלמיד חכם יותר יקר מהיהלום הרוחני – הכהן גדול הנכנס לקדשי קדשים. שמעתי עובדה.

באנטוורפן בימים ההם, היהלומים היו בשיא תפארתם. הממון היה הערך של האנשים והיקר. לא היתה בנמצא בת שתנשא לבן תורה מוחלט. והנה בת מהסמינר המקומי, התעקשה להינשא דוקא לבן תורה שעתידי לשבת ושלקוד על לימוד הגמרא. זה היה דבר יקר, וגם מעניין.

בסעודת ה'שבע ברכות' השתתפו רבים וטובים מתושבי העיר, ובראשם הרבנים, כמו רבי טוביה וייס שליט"א ועוד, שלצורך הסיפור לא אנקוב בשמותיהם.

תשמעו. בשעת הסעודה נאם שם מנהל הסמינר, הרב אורבך. בדרשתו שאל את השאלה הידועה, מדוע אין אפשרות לפרש כפשוטו: "יקרה היא מפנינים" – מיהלומים יקרים, מדוע להגיע עד לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים!?

התשובה היא פשוטה בתכלית – כך אמר בשם רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל – אם יאמרו לאדם: 'תראה, היהלום הזה, יקר יותר מערימת המלפפונים העומדת בצד החדר', יצחקו עליו, שכן מה היהלום

כתב אור החיים הק' באחד מפירושי על בחקותי 'לצד שיש בה מצוה ללמוד אפי' דבר שכבר למד פעמיים ושלוש והם ידועים אצלו'. למשל יהודי שמסיים ש"ס כל שנה, ויודע אותה על בוריה, ואין שייך אצלו ענין העמל כמ"ש החת"ס לעיל, כי אין לו דבר שלא הבין, ממילא יש לו עמל מסוג אחר, שצריך לחזור ולשנן התורה גם כשיודע הכל על בוריה. שלא מצאנו כזאת בחכמת חולין, שאדם יקרא איזה חוברת שהוא כבר יודע אותה על בוריה, לעומת התורה"ק אפי' כשזה חק מה שהקב"ה מצוה עליו לשבת ללמוד, אפי' שאתה יודע הכל בבירור, יש כאן חק לשבת וללמוד גם כשזה כ"כ ברור.

רבי שמואל גריינימן היה גר יחד עם החזו"א בבית, וסיפר ששלושה ימים רצופים שינן החזו"א שעות רבות את המשנה 'שש מעלות במקואות', עד שבנינו ובנותיו הקטנים כבר ידעו כולם את המשנה הזאת בעל פה! והיא משנה עם הרבה בבות שווים, וכולם ידעו המשנה בעל פה, מרוב עמלות התורה שהחזו"א משנן מאות פעמים אותה משנה.

הרי שיש כאן שני בחינות חק, או שלומד ואינו מבין, או שכבר יודע את התורה ושגורה היא בפיו, ומשנן אותה חק בלי טעם. ולזאת כתב קרא 'חוקים', כי העמלות אין לה שייכות עם ההצלחה כלל.

עוד מצאנו חלק העמל שבתורה והוא כשלומדים את ה'הוה אמינא', שלפעמים יש בתוס' ד' פירושי הראשונים מה שהיה ההו"א של המקשן. ולכאן נפלא הדבר, שהרי לבסוף לא הוסק כן למעשה בסוגיה, כי סתרו את ההו"א ונקטו שלא כדבריו, א"כ מה לנו לשבת ולפלפל בדבר שלא נשארנו עמו? וכך רוב סוגיות הש"ס הם משא ומתן בין האמוראים, ובסוף נאמר 'והלכתא' כך וכך. א"כ מדוע לא נלמד רק רי"ף שנקט את ההלכה למעשה, הגם שצריך גם ללמוד רי"ף משום ידיעת התורה, אך יגיעת התורה הוא רוב סוגיות הש"ס שהם כמו חק שלא נשאר למעשה. רבינא ורב אשי הכניסו פלפולים אלו ברוח הקודש בתוך הגמ', א"כ זהו רצון ה' שתתייגע להבין את ההוה אמינא, אפי' שהוא חק בלא טעם מה לך לפלפל בדבר שלא הוסק כן. עכ"ז יש כאן חק שתעמול בו.

ולפעמים יש באדם שני בחינות חק, הן אין הדבר נשאר להלכה למעשה, והן שמרוב הפלפול אינו מבין אפי' לא את ההוה אמינא. כל זה נכלל בעמל התורה.

הרי לנו כמה בחינות ביגיעת התורה, עצם ההליכה ללמוד במקום רחוק, וגם פעמים שהוא הולך ולא מוצא את רבו, או מחפש כמה זמן איזה ספר ולא מצאו, הרי מרגיש כמו רב אבחו שכשהראו לו י"ג נהרות אפרסמון שכרו בגן עדן, ואמר 'ואני אמרתי לריק יגעתי'. כי האדם כשהולך לארון הספרים לחפש ספר תרומת הדשן, והרי נפסק בתרומת הדשן שההליכה לחפש הספר הוא חלק מעמל התורה, והנה אני הולך חמש פעמים לחפש את הספר ולא מצאתי, כמובן אין צריך להגזים, אלא שמתייגע עוד פעם ועוד פעם, ורק ביום השישי מצא את הספר, ואזי בוודאי יזכור היטב את דבריו, כי אידי דאתי מדרשא חביבא ליה, ובזה קיים בחקותי תלכו, גם בחמש פעמים ראשונים שלא מצא את הספר.

עוד כתב החת"ס בחולין דף קמ"ב לפעמים אדם מעיין בסוגיא במחשבות ועיונים, ואח"כ צריך לחזור בו מאותה הצעת המשנה, וחושב להבין הסוגיא בדרך יותר נכונה. כל זה נכלל בבחי' שיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד. היינו המהדורא קמא שהלומד מחשב בדעתו להבין הדבר, כמו שמצאנו בספרי החת"ס ועוד פוסקים, שתחילה חשבו לפסוק כך, שוב ראיתי וכו' וחזרו בהם, הרי גם כשאדם לומד את החלק הראשון שחזר בו, הוא גם חלק מעמלות התורה, כי כל הסברות והסלקא דעתות וההוה אמינא של הלומד תורה בתחילה, כולם יש בהם אור ה', וכל אשר יעשה יצליח, אפי' ההצעה הראשונה שנסתרה משום ברייתא מפורשת ששכח. הרי טעה בדבר משנה, וא"כ מה לו להשאיר את החלק הראשון שבלמוד, אך לא מחקוהו מספרי הקודש, כי החלק הראשון הוא כחק שלומדים אותו משום עמל התורה. ונתייגע להבין את ההוה אמינא של החת"ס קודם שמצא דברי הברייתא וכו'. וזהו שיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד. ולא לעקוף את החלקים הראשונים לפני 'שוב מצאתי'. כי גם זה צריכה לימוד.

ומסיק החת"ס שכל זה רק כשאדם לומד תורה לשמה, בחי' 'בתורת ה' חפצו', כי אם לומד להתגדר ולהתייחר, הרי אין שיחת חולין שלו נכללת בקדושת התורה, אך כשלומדים ספרי החת"ס והרעק"א שנכתבו במדרגה נוראה של תורה לשמה, בוודאי הכל צריכה לימוד.

בספר דרך שיחה להגרח"ק שאל אותנו אחד האם הוא מחוייב בלימוד התורה אם בזה היום הוא ילמד רק הוה אמינא. כמצוי בישיבות ליטא שלומדים דף בזמן שלם, הרי כמה שבועות לומדים רק הוה אמינא אחד, ושאל האם מחוייב בברכת התורה. ופסק הגרח"ק שבוודאי מחוייב לברך על התורה גם על ההוה אמינא, אפי' שילך לישון לפני המסקנא. ויאמר על זה ברוך אתה ה' נותן התורה, שנתת לי את ההוה אמינא, זהו בחקותי

יקר יותר ממלפפונים אין צורך לומר בכלל, זו שטות. כמו כן לענין התורה, אם נאמר שהתורה יקרה מיהלום, זה כמו לומר שהיא יקרה יותר מקילו מלפפונים, אם כן בוודאי הכוונה לפנינים אמיתיות. לא לפנינים מהבורסה, אלא רוחניים – כהן גדול הנכנס לפני ולפנים! התורה יותר יקרה מהיהלום הזה.

באנטוורפן לא היה מקובל סתם לשאול שאלות או הערות באמצע דרשה. אחרי הדרשה היה אפשר לשלוח הערה בכתב. רק כך. אך הנה הוא מבחין שרחש עובר בקהל... לא היו מסוגלים להיות בשקט, בעקבות האמרה ה"מזועזעת" הזו. הוא הפסיק את נאומו והתעניין: "אני רואה שמתרחש כאן דבר, האם יש למישהו הערה?"

"כן" השיב פלוני, יהודי נכבד מאוד ועשירי גדול.

"בבקשה, תאמר מה יש לך להעיר".

"כנראה שהרב אויערבאך לא ראה מעולם יהלום אמיתי, גדול מאנטוורפן, כי אם היה רואה – לא היה מתבטא כך: מלפפונים!"... הרב אורבך הגיב: "שמע נא. אני ממש לא יודע מה לומר לך, האם רבי שלמה זלמן ראה כזה יהלום או לא, שמא כן ראה ואולי לא. אבל דבר אחד ברור לי, כי אתה את רבי שלמה זלמן לא הכרת מעולם. אם היית רואה אותו, לא היית אומר כך..."

נפלא מאוד.

ישב שם לידו ב'מזרח' אחד הרבנים ולחש לרב אורבך: "בבקשה ממך, תתנצל. דע לך היהודי הזה הוא מהתורמים הגדולים שלי לצדקה, וכפי הנראה בושה כיסתה כעת את פניו, ולפי מעמדו ביישת אותו ברבים".

הרב אורבך אמר לו: "אתה רב, אבל תפקידי באנטוורפן ללמד השקפה לתלמידות. אם אני מתנצל, קלקלתי את החינוך שלי".

ובכל זאת, מפני כבודו של אותו רב, פנה הרב אורבך לשני רבנים נוספים שישבו במזרח ושאל: "וכי צריך אני להתנצל?" והם אמרו: "הוא צודק, אין לו מה להתנצל כלום!"

עמלות בתורה עם תפילה
כדי לזכות לשיטיגן, להתעלות תמידית – זקוקים גם לעבודת התפילה.

"שיטיגן" הוא בכל הבחינות.

בחי הרב ש"ך זצ"ל פורסם בכללים מכתב שלו אודות התפילה, ושם נאמר בין הדברים כי מי שמזלזל בתפילה – גם התורה שלו אינה שווה.

וזכרני שהסביר לשואלים שהמקור הוא מדברי המשנה "אם אין יראה אין תורה".

אספר לכם מעשה מה"חזון איש" זצ"ל, מעשה ששמעתי מאבי ז"ל. איצין כי מאבי לא שמעתי מילה אחת של גוזמא. והוא סיפר כך:

"ה'חזון איש" היה אדם חולה וחלש. תלמידו רבי חיים גריינימן [זצ"ל] אמר לי כי מה שהכירו אותו כאן בארץ הקודש כחלש וחולה, היה כבר טוב ויפה כגיבור לעומת כוחותיו בחו"ל, שם היה חלש כ"כ עד שפעמים רבות בשמו"ע הצליח לעמוד רק בג' ראשונות ובג' אחרונות או רק בברכת אבות.

באותם ימים, אבי ז"ל היה בעל תפילה במנין של החזו"א, כאבל על אימו שהסתלקה חצי שנה לפני פטירתו של החזון איש.

המנהג היה בותיקין, כי בעל התפילה 'לא החל ב'מזמור שיר חנוכת הבית' כל עוד החזון איש לא נכנס. המתינו לו.

שחרית החלו חצי שעה לפני הנץ החמה, ואם ה'חזון איש', מחמת חולשתו, נכנס להתפלל עשרים דקות לפני הנץ החמה – החזון התחיל אז את התפילה.

אתם מבינים לבד, כי כאשר הוא נכנס מאוחר, חלק מהמתפללים כבר החלו את תפילתם, ואז נהיו חילוקי דעות, חלקם סברו כי כיון שאיחר אין למהר בשביל להספיק את הנץ החמה – לא חטפים, ואחרים סברו כי יש להזדרז. ובמצבים כאלו – לא קל לחזן, כי לאחר שהחלו להתפלל אין אפשרות לדבר והחזן עומד בין הפטיש לסדן. אחד דופק לו – שיממה, אחר – מראה לו על השעון נו, נו, שיממה! ואחרים – מראים באצבע שאין למהר בשום אופן! הכעס גובר" "נו, או, נו, או..."

אבי החליט לגבי הפעם הבאה: הם יאמרו לי דעות? אני אשאל את החזון איש עצמו. לאחר התפילה נכנס לחדרו ושאל: מה לעשות בכהאי גוונא?

אומר לכם עם הניגון של החזון איש: "אז מה אתה שואל, האם להתפלל מהר ולהספיק את הנץ החמה או להתפלל במתינות ולא להגיע להנץ? יש לדעת כי הנץ החמה זו מעלה בתפילה. מעלה גדולה. להתפלל מהר זה נישט געדאוונט [- לא להתפלל], אם כן מה אתה שואל האם להתפלל עם הנץ החמה, ושתהיה המעלה של תפילה בלא תפילה?... ראשית יש להתפלל, ותפילה במהירות אין זו תפילה.

ה' יעורנו שנהיה עמלים בתורה, יחד עם תפילה כצורתה לטוב לנו כל הימים.

(יחי ראובן)

תלכו, עמל בלי פירות. שדבר זה אינו שייך בחכמות הבלי עוה"ז, ששם מסתכלים רק על התוצאה, אך בקדושת התורה יכול להיות שישים ריבוא הוה אמינא'ס על כל מסקנא ומסקנא שבתורה.

ביד החזקה להרמב"ם כתב שכשילמד אדם את ספרו ידע מיד את המסקנא וכבר לא יצטרך ללמוד גמ' ושי"ס, שאם יאריכו בלימוד הגמ' איך יזכו להמשך ההשגות אלקות והדביקות בה' וכו'. והראב"ד חלק עליו, והחת"ס האריך בזה.

והנה כל גדולי ישראל שבליטא דברו מאד נגד הלימוד האיטי שלומדים דפים בודדים בשנה, הגר"ח מבריסק המעיין הגדול אמר שאי אפשר להיות תלמיד חכם בלי ללמוד ב' או ג' דפי גמרא ביום. ומזה ומזה אל תנח ידך, צריך שני סוגי העמלות. ב"ה בכל יום יש כ"ד שעות, מזה יורד ו' לשניה, ונשאר ח"י שעות ויש זמן לכל בחינה של עמלות.

בסוף פרשת האזינו כתב רש"י 'כי לא דבר ריק הוא מכם, כי לא לחינם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר יש בה'. ופי' המפרשים שאם היתה היגיעה עם פירות, הרי לא היו אומרים 'לא לחינם אתם יגיעים בה'. כי כל לימוד שיש בה ידיעה מה לעשות, הרי אין בזה הר"א שיגע בחינם, אלא שבא ללמד גם כשעמל בלי פירות, הכל נכלל במצוה הגדולה של לימוד התורה.

רבי יעקב קמיניצקי סיפר מעשה נורא, שפעם אחת הקשה הבית הלוי קושיא גדולה בגמרא, תיכף קם בנו הגר"ח והשיב תשובה ניצחת, ונתן לו אביו הבית הלוי סטירה חזקה בפניו, וצעק עליו האם כך לומדים תורה, מתוך כשרון ושיפצקאפ בלי לעיין בתורה? ואכן נתחנך הגר"ח שהיה עמל ויגע בעיון התורה כמה שעות בדבר אחד, והגידיים שבראשו היו בולטים מרוב יגיעה.

ובספר בית הלוי יש כמה פעמים תורה בשם בנו הגר"ח, וכתב הבית הלוי בלשון 'ובני הרב ר' חיים תירץ'. כך כתוב כמה פעמים. רק פעם אחת כתוב 'ובני חיים אמר'. ואמר רבי יעקב קמיניצקי שמקובל שזה היה באותו תירוצו שענה הגר"ח בוריוזות וקיבל סטירה מאביו הבית הלוי. שעל תשובה כזאת בלי עיון ועמל, רק מתוך כשרון זריז, אינו נקרא לא הרב ולא ר', אלא חיים בלבד.

כ' בספר חזון יחזקאל (לרבי יחזקאל אברמסקי, ספר נפלא על התוספתא, ויש מאמרים על הגמ' בין תוספתא לתוספתא, ולאחר פסחים מביא שם ביאור על הגמ' בפסחים דף נ') 'רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראייתו עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראייתו. והנה מי שאין לו כשרונות להבין בזריזות חכמת התורה, אך יושב בסבלנות ומתייגע בתורה, בוודאי עולה למעלה עליונה בעולם הבא.

בספר שאול בחיר ה' ובספר שר התורה להרב מטשעבין מביא שהמהר"ם שיק בצעירותו היה כשרון חלש מאד, כשבחנו אותו בישיבת החת"ס מה הפשט 'הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד', ענה בתום שאם אחד הקדיש את החמץ ואח"כ שחרר אותו, הרי זה יוצא מידי שעבוד. והעיד על עצמו שנולד עם ראש של דלעת, והתייגע עד שעלה ונתעלה למדרגה נוראה מאד, שהיה מבחירי תלמידי החת"ס, גאון הגאונים. וכן היה לחת"ס עוד תלמיד גדול, שבתחילה היה חלש מאד והחת"ס העלה אותו למעלה למעלה.

ובזה פי' רבי יחזקאל 'עולם הפוך ראייתו', ששם למעלה חולקים כבוד למי שהתייגע ביותר בתורה, ולא למי שהיה בעל כשרון ותפס תיכף ומיד את כל הסוגיא, ומוחו היה מצלם וזוכר כל מה שראה. ועל זה ענה רבי יהושע בן לוי לבנו, לא ראיית עולם הפוך, אלא עולם ברור ראיית, כי החשיבות הכי גדולה הוא היגיעה.

אי' בספר חסידים סימן תשס"ד שאם אדם מתייגע וטורח לדעת בזה העולם לימודים, אע"פ שאין לו לב עתה, ואינו מבין הדברים, על כל מה שיגע יבין למעלה במתיבתא דרקיעא, כיון שהתייגע כאן, יסבירו לו בישיבה של מעלה, כי למעלה עיקר המודד הוא היגיעה.

אומרים בשם הרה"ק מקלויזנבערג שאמר 'העולם אומרים אין הקב"ה מונה דפין אלא שעות, ואני אומר אין הקב"ה מונה שעות אלא דפין'. כי באמת אין לזה מקור שאין הקב"ה מונה דפין אלא שעות, בודאי צריך שיתמיד וידע את התורה, כי אכן יש מצוה של ידיעת התורה, ומזה ומזה אל תנח ידך, כי יש גם מצות יגיעה.

באבות פ"ב ט"ז אי' 'אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה'. ולכאור' משמע שהשכר הוא לפי הידיעות. וכתב המהר"ל בדרך חיים, שלא על הידיעה נאמר אלא על היגיעה נאמר, אם למדת הרבה ונצטערת הרבה, נותנים לך שכר הרבה לפי העמל והטורח, כי אם שני אנשים עמלו שנה אחת בתורה, זה למד תורה מועטת, וזה למד כמה מסכתות, שניהם שוים! כשלמד רבי אהרן קוטלר את המשנה 'כל הלומד תורה מתוך עוני סופה ללמדה מתוך עושר' ושמע שהפירוש הוא שמי שלומד מתוך עניות

בכשרונות סופו ללמוד אותה מתוך כשרון גדול, היה בוכה רבי אהרן על עצמו שהוא נולד בעל כשרון יעילי וחרפי נורא, ולא זכה ללמוד מתוך עוני. בקריינא דאגרתא מביא שהיה בחור בישיבת פוניבז' שהיה לו מכונת צילום בראש, היה מסתכל פעם אחת על דף גמרא, והיא היתה נשארת בראשו לעולם ועד עם רש"י ותוס'. [אני גם זוכר בחור כזה, לא למד כל השבוע, לפני המבחן היה מסתכל על הדפים, פשוט צילם אותם וידע אותם על בורין] והיה נראה כאילו שינן אותו הדף שבועים פעמים.

לאחר כמה זמן נאבד ממנו זה הכשרון, ונשבר לבו בקרבו על זאת, והלך לגדולי ישראל שיברכוהו שיחזור לו הכשרון הזה. בכואו אל הסטייפלער, עמד וצעק עליו, בשום פנים ואופן לא אקבל אותך בכשרון הזה, כי אין זה ברכה אלא קללה, מה יהיה לך ממכונת צילום בראש, העיקר הוא להתייגע בתורה. הבחור המשיך להתחנן על עצמו, הסטייפלער לא הרפה ואמר 'אדם לעמל יולד', פשוט נולדת בעל מום, כמו חרום ושרוע, ראש שאינו צריך להתייגע, הרי רחמנות גדולה מאד, כי אין לו תכלית החיים שהוא להתייגע, ואכן לא ברכו שיחזור לו זה הכשרון.

אחד מרבתי היה לו הכשרון הזה עד גיל עשרים וחמש, וכל מה שלמד לפני כן, היה זוכר תמיד, עד היום, אך מה שלמד אח"כ, כבר היה צריך לזכור במיוחד. לפני כן, היה מסתכל על דף גמרא וזה היה נכנס בראש. יש כזה כשרון מיוחד. חוש נוסף על חמשת החושים. והסטייפלר פסק שחוש כזה הוא כשגעון ולא מעלה כלל.

בספרא דצניעותא שחיברו יעקב אבינו, והגר"א כתב עליו ביאור, ובהקדמת הביאור כתב הנפש החיים הקדמה על רבו הגר"א. וכתב על רבו 'רצו למסור לו מן השמים בלא שום עמל ויגיעת בשר, רזין נסתרון ועליונים ע"י מגידים מן השמים, ולא נשא עיניו לזה, עמו היתה וריחקה, כי שמעתי מפיו הקדוש, שפעמים רבות השכימו לפתחו כמה מגידים מן השמים, ושאלתם ובקשתם שרוצים למסור לו רזין דאורייתא, בלא שום עמל, ולא הטה אזנו אליהם כלל, ואמר איני רוצה שתהיה השגתי בתורה ע"י אמצעי, רק עיני נשואות לו ית"ש, מה שרוצה לגלות יהיה ע"י עמלי שעמלתי בכל כחי, השגות בתורה אשר לא עמלתי אין לי בהם חפץ. ומספר, בדידי הוה עובדא ששלח הגר"א אותי לאחי רבי שלמה זלמן [על ציונו של רבי חיים וואלאזין כתוב שבח שהוא אחיו של הגאון רבי זלמן, אפי' שהיה צעיר ממנו, אך היה גאון נורא, עד שדנו אם הוא גאון כהגר"א] שאלך אליו לומר לו בציווי בשם הגר"א שלא יקבל שום מלאך מגיד אשר מעותד לבא אליו, כי העיקר, כל מה שאדם משיג ע"י עמל ויגיעה, בזה עושה נחת רוח ליצורו'.

זהו אם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה. ורש"י פירש עוד בפסוק 'אם בחקותי תמאסו' היינו שלומד אך אינו חפץ בעמלות. 'ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים, יכול הוא קיום המצוות, וכו', מה אני מקיים אם לא תשמעו לי, שלא תהיו עמלים בתורה'.

אם יוכלו לחבר איזה ג'יגה לתוך המח, להכניס שם כל הידיעות, אינו שווה כלום, ממש בעל מום.

ויש מעשה ידוע ומפורסם, מובא בסטייפלער, בבעלזא נולד ילד שהיה יודע בגיל ב' שנים כל התורה כולה, כל ספרי הקודש היה יודע בעל פה, [מלבד ג' ספרים] והרה"ק מבעלזא ריפא אותו, ודיבר עם אביו, ושלח שיריים כמה שנים כדי שיפסוק הדבר הזה, ולכאור' צ"ע מה אכפת לן שישאר עם הכשרון הזה? אלא שהעיקר הוא העמל, וב"ה הוא עודנו חי עמנו, ויושב ועמל בתורה, וכך יכול לחזור לקיים דברי רש"י, אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

וכן הגאון מרוג'צ'וב שאמר עליו רבי מאיר שמחה שהוא אינו בעל כשרון, אלא הוא פשוט חוזר על חצי תורה לפני הצהריים וחצי תורה אחר הצהריים, לכן הכל מונח לפני עיניו, וכל זה ע"י עמל ויגיעה בלבד. וכמ"ש האור החיים הק' לעיל שזה גם הגדרה של עמל ויגיעה שגם כשכבר יודע את התורה, הוא חוזר ומשנן אותה עוד פעם ועוד פעם. כשרואים בעל כשרון יושב ולומד, הרי הוא יגע ועמל בתורה, וכנודע שבעלי הכשרון יש להם נסיונות קשים על התמדת התורה. כשהוא מתמיד בתורה, הרי יש לו עמל נפשי, זהו יגיעת התורה.

וכן יש יצר הרע גדול שלא לחזור הלימוד. כמו שאמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא שהיצר הרע שלא לחזור מה שלמד, הוא שולט על כל אדם אפילו עלי. כי היצר הרע מפתה את האדם שלא ימצא בה עתה טעם חדש.

הרב אלישיב אמר כ"פ שכשנסתכל על גדולי ישראל מדורות הקודמים, רואים שלא מכל הבעלי כשרון היה לנו הרבה נחת, הרבה מהם נפלו מדרך הישר של כלל ישראל. כמובן שיש בעלי כשרון שהולכים בדרך הישר והצליחו מאד.

וזאת צריך לדעת שיש כמה וכמה בחינות בעמלות בתורה, וכגון מה שהזכרנו לעיל מאבימי שהלך ללמוד מסכת מנחות אצל תלמידו רב חסדא, כדי שיתקיים אצלו הלימוד, ופרש"י שהעמל הוא ההליכה, ויש

וכתב הש"ך בחו"מ סי' י"ג סק"א 'בשעה שכתבתי דברי הנ"ל, לא היה לפני ספר כסף משנה, כי זה למדתי בברחי במלחמת הקוזקים, בין בריחה לבריחה חידשתי את אלו החידושים.

רבי יחזקאל אברמסקי הספיד את הטשעבינער רב זצ"ל פתח ואמר 'יער מספר 47, יער מספר 47'. כי בספרו דובב מישירים יש קונטרס שחיבר בסיביר ביער מספר 47. ויש שם חידושים מבהילים, לא היה שם כמעט ספרים, ויש חיבר תשובות נפלאות.

ואם ישאל אדם, מה יעשה הטשעבינער רב שנולד עם גאונות מופלגת, איך יקיים עמל ויגיעת התורה? לכן כתב בהקדמת דובב מישירים ח"ב כותב 'לחיבת הדברים שחדשתי בעת גלותי, בהיותי מטולטל נע ונד בימי המלחמה, במדברות וביערות, מחוסר ספרים'. וכן באבן האזל הל' נזקי ממון כותב 'זה חידשתי בהיותי ביער סמוך לסלוצק, בברחי משלטון הרשע'. כך התייגעו ועמלו בתורה, לעשות חלל בתוך הטרדות והצער, ולעמול בתורה. ה' יזכנו להיות חלקנו בעמל ויגיעת התורה.

(הגרמ"י רייזמן)

השבת בע"ה קוראים בתורה, פרשת בחקתי. הפרשה הזאת מסיימת את חמש תורת כוהנים. חמש תורת כוהנים, זה הסיום, ובפרשה הזו יש מ"ט קללות.

אומרת הגמרא (מסכת מגילה לא, ב) - תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתורה קודם ראש השנה.
מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן.

צריך לדעת, שבתקופתו של עזרא הסופר, שהיו מסיימים את התורה, אחת לשלוש שנים, היו מוציאים ספר תורה נפרד לקללות.

יכלו להגיע לפרשת בחקתי, ולקרא פרשת וישב. גמרו לקרא פרשת וישב, הוציאו עוד ספר תורה, קרא לפני ראש השנה, פרשת כי תבוא. הגיע חג שבועות, קרא פסוקים של הקללות, שנמצאים בתורת כוהנים.

צריך לדעת, יש פסוקים בספק נחמיה, שבשנה אחת, הוציא נחמיה ספר תורה, בראש השנה, וקרא בראש השנה קללות, כדי להביא לעם ישראל פחד ומורא, מיום הדין.

הוא ראה שאנשים זכוכי דעת מיום הדין, אז הוא הלך והוציא ספר תורה וקרא את הקללות, בראש השנה.

כתוב שהם בכו בכיות נוראות, עד שהוא הלך וניחם אותם – (נחמיה ח, י) ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי

קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזם
עזרא הסופר תיקן להם שיקראו את הקללות, היו מוציאים ספר תורה מיוחד וקוראים בו את הקללות.

מאי טעמא? **כדי שתכלה שנה וקללותיה.** וממילא תחל שנה וברכותיה, כך אנו אומרים בפיוט **אחות קטנה**, לפני כניסה של ראש השנה.

השאלה שמתבקשת, מה זאת אומרת **שתכלה שנה וקללותיה**? בגלל שחג השבועות זה יום הדין, כי בעצרת נידונים על פירות האילן.

בחג הפסח נידונים על התבואה, אז למה גם כאן לא מוציאים ספר תורה? כותב השל"ה הקדוש, וכך מובא גם בשפת אמת – חג השבועות הוא יום דין של תורה. כמו שיש יום הדין בשמים, מי יחיה ומי ימות בקיצו ומי לא בקיצו, מי במים ומי באש – לגבי חיים גשמיים של האדם, ככה ישנו יום דין מיוחד, בחג השבועות, מי יחיה ומי ימות, בקיצו ושללא בקיצו, לגבי חיים רוחניים של האדם.

ישנם אנשים, שמגיעים לשיעור תורה בערב – בשבילם, זה מי ימות. חיים.

ישנם אנשים, שמגיעים לשיעור תורה בערב – בשבילם, זה מי ימות. גוררים אותם לשיעור, ממש כמו שגוררים נפטרים. הם באים בכוח לשיעור, כי האישה אומרת לו – **אם לא תילך לשיעור, לא תקבל ארוחת ערב!** ויש שם אחד, שהוא חולם עליו בהקיץ, והוא רבי חנניא בן עקשיא. מאז שהוא ניכנס לשיעור, הוא אומר – **מתי יבוא הגואל, שישחרר אותי מבית האסורים הזה.**

לכן, מי יחיה ומי ימות, הכל לגבי החיים הרוחניים של האדם. רבותי, ישנם הרבה אנשים שלומדים גמרא, זה חיים אצלם! וישנם אנשים שלומדים גמרא, בשבילם זה מוות! הם יושבים, הכל נראה להם שחור, שום דבר לא נראה להם בהיר מול העיניים.

לכן היסוד הגדול שאנחנו לומדים מכאן, אדם צריך שתהיה לו בחינה של מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו, גם בחיים רוחניים של האדם. כמה יעברון וכמה יבראון - כמה לילדים שלנו יהיה טעם בלימוד התורה, כמה הם יהנו מלימוד התורה, כמה חשק יהיה להם בלימוד התורה – ילכו מרצון, או תצטרך לדחוף אותם ללמוד את התורה - כל זה מונח על כך המאזניים בחג השבועות. כך מובא בשל"ה הקדוש ובשפת אמת.

לומר שהיה כאן עוד יגיעה נפשית, עצם הדבר שהרב שכח תלמודו והוא נצרך לטובת תלמידו שילמדנו עתה, הרי היגיעה נפש הזאת היא עמל גדול עד מאד, שבזכותה תתקיים התורה בו. כי היגיעה על המדות ולהכניע עצמו, כדוד המלך שהלך לשאול אצל הקטן ממנו, יפה זכיתי, יפה חייבתי. כי יש עמלות בנפש, עמלות בגוף, לעמוד, לשבת, ללכת, לחשוב, להכנע, כל מה שאדם עושה כנגד מה שנוח לו, זהו עמלות בתורה. היצר הרע מעדיף לו שילמד משהו חדש, ישבר עצמו וישנן מה שכבר למד, הרי זה גם עמלות בתורה. זהו קנין התורה.

נזכיר עוד לשון מדברי הש"ך שנודע שהש"ך מלא וגדוש במראה מקומות ובאריכות ובקיאיות מופלגת, ולמעשה הוא היה אברך צעיר פחות מכן ארבעים, והוא כותב בהקדמה על ספרו הארוך והמבהיל 'באמת ובתמים תדעו שטרחתי טרחות הרבה, וכמה יגיעות יגעתי, לא עסקתי בשום עסק אחר, לא נתתי שינה בעיני ותנומה בעפעפי כמה שנים, שקלתי על כף המאזניים בכמה צדדים וצדי צדדים, לא פעם אחת ולא שתיים כי אם מאה פעמים ואחד, עם חברים חשובים וערבים המקשיבים לקולי, ומי שלא היה עמי ואיתי במחיצתי בשעה שכתבתי חיבור זה, לא יאומן כי יסופר מגודל התלאות שעבר עלי בחיפוש ים התלמוד והפוסקים עד כי העמדתי הכל על בוריו'. ובה זכה להיות הש"ך אבי הפוסקים בחושן משפט.

וכן כתב הגר"ח מוואלאזין בהקדמה הנ"ל 'כמה יגיעות יגע אדם זה על התורה, לא יאומן כי יסופר, עד שהוציא כל ענין לאור בהיר לאמיתו, הגם שידידו רב לו ברוחב שכלו ועומק ביתו יותר מכמה דורות שלפניו, אך בכל זאת לא הגיה הגהה אחת בבבלי וירושלמי לפני ששקל כמה מאות פעמים ביגיעה נוראה, ולא אכל ולא שתה כמה ימים ולילות, ואני מעיד שנדדה שנתו מעיניו עד כי חשך משחור תארו ונתן נפשו עליו, עד אשר ה' האיר עיניו לבא עד קצה תבונתו, וכרגע קרן אור פניו הטהור מחדוותא דאורייתא'.

כל ארון הספרים שיש לנו, לא הגיע רק מכשרון, אלא ע"י עמל ויגיעה. הנה בדור אחרון היה לנו חזו"א, דוגמא של יגיעת התורה, בלי יגיעה אין זוכים לדבר אמת.

בדרושי חת"ס כתב שיש לנו שני הרים, הר סיני והר המוריה, הר סיני יכולים לעלות עליו היום כל הבהמות, כמ"ש במשון היובל המה יעלו בהר, אך הר המוריה יש בה קדושה נצחית, לשעתה ולעתיד לבא, וצ"ע מה נשתנה. אלא שבהר סיני לא היה יגיעה, קבלנו שם ממדבר מתנה, עמדנו סביב ההר ושמענו אנכי ה' אלקיך, אך בהר המוריה עקדו את יצחק במסירות נפש, יגיעת הנפש שאין כמותה, לוותר על עצם הנפש. לא רק לוותר על אכילה שתיה כבוד ושינה, כל החשבונות הם חלק יגיעה ועמלות, כ"ש לתת את כל הנפש זהו שלימות העמל והיגיעה. לכן נשארה קדושתה עד היום.

יש תשובת הגאונים מדורו של רב האי גאון או רב שרירא גאון, כששלחו שליח לאסוף מעות במצרים בשביל ישיבות שבבבל, וספרו לאנשי מצרים שבישיבת בבל אין להם מעות לקנות ארון קודש נאה, והנדיב במצרים נתן נתינה גדולה בשביל ארון קודש. ולמעשה כשחזר השליח, ראה שכבר בנו ארון קודש נאה. ולקחו אלו המעות ובנו כסא נאה לרב האי גאון, ושלחו מכתב למצרים שזה יעשו עם המעות כסא לצדיק. שזה ממש כמו הר המוריה, כי על כסא שיושבים ולומדים תורה זה ממש עקידה, כי צריך לעקוד הידיים והרגליים ולקשור עצמו לשולחן ולגמרא, ויש מוסיפין גארטל וכו', הרי זה ממש עקידה, כי הכסא והשלחן והסטנדר אינם הר סיני אלא הר המוריה.

במדרש מסופר שכשעלה משה למעלה במרום, לחם לא אכל ומים לא שתה, ואי' באבות דרבי נתן בפרק ר' במשנה 'בתורה אתה עמל', שהקב"ה לא נתן את התורה למשה אלא מתוך עמל שלא אכל ולא שתה, כי אם לא היה רעב ולא צמא, מה חידוש יש בדבר שאינו אוכל ואינו שותה, מה סיפור יש בזה. אלא שמספרים לנו שהוא התייגע על התורה. כמובן שהקב"ה עזר לו בכך שישאר בחיים, אך בוודאי היה בזה יגיעה ועמל. כי אם היה מבקש שם לחם ומים היו נותנים לו, אלא שהוא התייגע בתורה. וכן בר יוחאי אומר לחמיו רבי פינחס בן יאיר, אלמלא לא מצאת את גופי קרוע וחבול על התורה במערה, לא מצאת בי כך. היית נשאר כמו שהייתי לפני המערה. וזה 'במערת צורים שעמדת שם קניית הודך והדרך'. רק בדרך היגיעה.

עוד דרגא יש ביגיעת התורה, כשיש לאדם טרדות רבות מאד, ובתוך הטרדות הוא יכול לצמצם, ולעשות חלל פנוי בכל הטרדות, ויושב ללמוד גמרא וסוגיא, הרי זה עוד חלק של עמל, בחי' עמל של דוד המלך שהיה נרדף תמיד, כמ"ש בתהלים 'נפשי בכפי תמיד', ופרש"י 'שגם כשהיו רודפים אותו ותורתך לא שכחתי'.

יוצא, שהקללות האלה, שקוראים בפרשת בחוקתיה **כדי שתכלה שנה וקללותיה**, תחל שנה וברכותיה.

חג השבועות הוא יום דין, על מה? אומר השפת אמת - היסוד הוא, ליום דין, הקשור לחיים הרוחניים. אז מוציאים ספר תורה, וקוראים בו קללות, **כדי שתכלה שנה וקללותיה**. בקללות האלה, ישנם מ"ט קללות - 49 קללות, ובפרשת כי-תבוא יש כפול - צ"ח קללות.

אם אתם רוצים לעשות את ההשוואה - מ"ט קללות, כנגד מ"ט שערי טומאה, 49 קללות, כנגד 49 ימים של הספירה, ישנם הרבה דברים שאפשר לקשר, למ"ט הקללות, אבל לא זה הנושא שלנו היום, לכן אנחנו לא רוצים להיכנס לנושא הזה בהרחבה

(ברוך שאמר) הפסוק של זכרתי את בריתי יעקוב, כותב שם רש"י, שהמקום היחיד בתורה, שכתוב יעקב עם ו, הוא בפרשה הזאת.

יעקב מופיע בתנ"ך עם ו, עוד ארבע פעמים, בסכ"ה חמש פעמים: הראשון - (ויקרא כ"ו, מב) **וזכרתי את בריתי יעקוב...** השני - (ירמיה ל, יח) **הנני שב שבות אהלי יעקוב ומשכנתיו ארחם...** השלישי - (ירמיה לג, כו) **גם זרע יעקוב ודוד עבדי...** הרביעי - (ירמיה מו, כז) **ושב יעקוב ושקט...** החמישי - (ירמיה נא, יט) **לא כאלה חלק יעקוב...** ארבע פעמים בספר ירמיה, מופיע יעקוב מלא, ואחד בתורה, בפרשת בחקתי.

אליהו הנביא, כתוב בתנ"ך חמש פעמים, בכתיב חסר אליהו - ארבע פעמים מופיע בתחילת מלכים ב' פרק א'. המקום האחרון שמופיע אליהו חסר, זה הפסוק האחד לפני אחרון בתנ"ך, בנבואת מלאכי, שאנחנו קוראים את זה בשבת הגדול - (מלאכי ג, כג) **הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא.**

הפסוק האחרון בתנ"ך, וארבע פעמים לגבי אלהי עקרון, שנקרא בשם זבוב

אומר רש"י, למה מופיע חמש פעמים אליהו חסר ולמה חמש פעמים יעקב מלא?

אומר רש"י - **וזכרתי את בריתי יעקוב**. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו.

דברי רש"י בפרשת השבוע, המקור לזה זה מדרש חסרות ויתרות. **כל אחד שקורא את הרש"י הזה, שואל את עצמו - מה הולך כאן?! ממי אתה לוקח ערבון?!**

מישהו אומר לך - תן לי 50000 דולר, אתה אומר לו - **לא מכיר אותך! איך אני אתן לך סכום כזה?!** מכירים את הסיפור על אחד שנכנס לבנק, אומר לפקיד - **תן לי 5000 דולר.**

אומר לו הפקיד - **אני לא מכיר אותך, איך אתן לך?!** אומר לו - העולם הזה עולם משוגע! איפה שגרת לפני שנתיים, לא נתנו לי, כי אמרו לי - **כולם מכירים אותך, אף אחד לא נתן.**

אני בא לפה, אומרים לי - **אף אחד לא מכיר אותך.** אז תחליטו! על מה אתה לוקח ערבון? מישהו בא, ומבקש ממך 5000 דולר, אתה אומר לו - **או שתביא לי ערבים, או שתביא לי ערבון.**

יעקב אבינו צריך לקחת ערבון מאליהו הנביא?! למה, יש חשש שאליהו הנביא לא יבוא לגאול?!

אומר יעקב אבינו - **צריך לקחת ערבון!** אז למה חמש פעמים? יש חמש גאולות?! יש רק גאולה אחת, אז קח ערבון אחד!

אם אתה לוקח ערבון, למה ו? תיקח מאליהו את האות ל, יקראו לו ליהו, למה דוקא את האות ו?

את זה שואל ה"ט", מביא את זה השפתי חכמים. הוא אומר, שכל אות אחת, שאתה מוריד מאליהו, זה משנה את המשמעות.

האות היחידה שאם אתה לוקח ממנו, וזה לא משנה את המשמעות, זאת האות ו.

אבל למה חמש פעמים?? כדי להבין מה מונח כאן, מה היסוד של החמש, בואו נראה, מה כתוב: **מביא השפתי חכמים את הרא"ם (ר' אליהו מזרחי) - ושמה היה זה, כאילו נשבע בחמישה חמשי תורה, שיבוא ויגאל אותם.**

למה הוא לקח ממנו חמש וויס? כי הוא נשבע בחמישה חמשי תורה. שואל המהר"ל (בגור אריה) - **אני לא מבין, אם הוא לוקח ערבון, למה צריך שבועה? לקחת ערבון, אתה לא צריך שבועה, נשבעת, אתה לא צריך ערבון. תחליט, או ערבון או שבועה?**

בא המהר"ל (בגור אריה), ואומר רעיון נפלא - ערבון, זה לאו דוקא לקחת ממישהו שעון זהב או טבעת יהלום, גם תקיעת כף, נקראת בפסוק בשם ערבון.

איפה זה מופיע? בספר משלי (ו, א) **בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך** **אם ערבת - מלשון ערבות תקעת לזר כפיך - תקעת לו תקיעת כף, נתת לו יד.**

ממשיך המהר"ל - **ויש חמישה אצבעות בכף היד, לכך נטל, בחמישה מקומות, את ה - ו של אליהו, כאילו נטל כפו, שהוא חמש אצבעות והם אצל יעקב.** והאצבע דומה לאות ו, לפיכך לקח את ה - ו מאליהו.

אומר המהר"ל דבר נפלא. הוא כביכול לקח מאליהו תקיעת כף. ותקיעת כף, נקרא ע"י שלמה המלך, בשם ערבון, ובתקיעת כף יש חמש אצבעות, אז הוא לקח חמש פעמים ו, כיון שהאצבע דומה ל - ו, לכן לקח חמש וויס מאליהו, כי אז "כף של אליהו", תבוא לגאול את ישראל.

המהר"ל ממשיך בהרחבה גדולה, למה צריך לקחת ערבון מאליהו. למה יש חשש שאליהו לא יבוא, תסתכלו במהר"ל, בגור אריה, דברים נפלאים. בא השל"ה הקדוש, בפרשת בא, ואומר דבר נפלא, למה הוא לקח חמש פעמים ו.

נאמר ברש"י, בסוף פרשת בשלח - כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר - נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם תהילים (קלב, יג) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו - מתי הקב"ה ישב על הכיסא?

שימחה שמו של עמלק, אז יהיה אוה - האלף יחזור לכיסא, ואז במקום כס, יהיה כיסא והאותיות ו-ה, יחזור לשם ה', כי כתוב **כי יד על כס יה, יש רק י-ה, אז ברגע שימחה שמו של עמלק, אז יחזור לשם ה' האותיות ו-ה, ואז יהיה שם ה' שלם.**

אומר השל"ה הקדוש - עפ"י זה תבין טוב מאוד, רצה יעקב אבינו ערבון מאליהו הנביא, שלא רק יבוא לבשר על הגאולה, אלא גם ישמיד את עמלק מן העולם.

ע"י זה שימנו מלך, והמלך ישמיד את עמלק, ואז יבנה בית המקדש. אם אתה תבוא, וע"י זה שאתה תשמיד את עמלק, מה תהיה התוצאה? אז הקב"ה, יהיה לו בחזרה את השם שלו, מה הערבון? ה' פעמים ו. ה' פעמים ו זה - וה, ואם זה זה זה מצטרף ל - יה, אז יהיה שמו של הקב"ה שלם, איך יהיה שלם?

ע"י זה, שיוסיפו לו ו-ה, לכן הוא לקח ה' פעמים ו, שזה האותיות וה, שמצטרף אל הכיסא.

אם ככה, יש לנו גם את ה - וה של הקללות - מתחילים ב - ואם לא **תשמעו לי ומסתיים ביד משה, מתי זה יהיה זה?** מתי בא עמלק?

(שמות יז, ח) **ויבא עמלק וילחם עם ישראל בריפדים למה?** שרפו ידיהם מן התורה. ברגע שאין - בחקתי תלכו להיות עמלים בתורה, מגיעים הקללות.

עמלק זה הקללות שבא להילחם ב - רפו ידיהם מן התורה. עם יש רפיון מלימוד התורה מגיע עמלק. מה גורם עמלק? עמלק גורם לך, שאין זה לשמו של הקב"ה. לכן הקללות מתחילות ב-ו ומסתיימות ב-ה, כי זה - וה שחוסר לשמו של הקב"ה וזה מה שעושה עמלק.

ברגע שאתה משמיד את עמלק, חוסר בחזרה ה - וה, לשמו של הקב"ה.

עד כאן, דברי השל"ה הקדוש. (ברוך שאמר)

בדרך הדווש

בחווקתי תלכו ונתתי ר"ת אבות דמכא האבות נודע דכ"ע של הקב"ה שהרי הבטיח הקב"ה הארץ לאברהם וכשבא לקבור את שרה לא מוצא אלא בדמים וכן ביעקב וכן ביעקב נמצא מכח האבות נודע שכל העולם של הקב"ה, איתא בגמ' שאל האי מינא לר"א אם אלקים שומר שבת הארץ מוריד גשמים בשבת והתירין לו שהקב"ה כולי עלמא דילי והשתא אתי שפיר אם בחוקתי תלכו ונתתי סימן אבות שכולי עלמא דילי דכברי הבע"ט ונתתי גשמיכם בעתם אף בשבת ובוה יבואר סמיכות הפרשיות את שבתותי תשמורו וקשה הארץ הקב"ה מוריד גשמים והתירין אם בחוקתי תלכו ונתתי ר"ת אבות ומכא שכולי עלמא דילי ודו"ק: (מדרש יונת)

אם בהקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: (כו, ג) עוד יש לפרש דהנה המפרשים הקשו הא שכן מצוה בהאי עלמא ליכא ותירצו שכן עבור המצוה גופא ליכא אבל שכן טרחו שטרם עצמו עבור המצוה איכא ע"ד הולך ואינו עושה שכן הליכה בידו אעפ"י שאינו עושה מ"מ כיון שטרם עצמו והלך שכן הליכה בידו ולפ"ז טוב סחרה מכל סחורה כי אם אחד הלך לשוק ולא עסק במו"מ אין לו כלום אבל זה שהלך לבהמ"ד אעפ"י שאינו עושה שכן הליכה בידו והיינו פ"י הפסוק שאמר דהע"ה חשבתי דרכי פי מו"מ שלי ואשיבה רגלי אל עדותיך כי טוב סחרה מכל סחורה כנ"ל ונבוא אל המכוון אם בחוקתי תלכו פי שתהיו עמלים בה וטרטרו אתכם בשביל התורה עבור זה